

Feitenkennis in het onderwijs

Het beste boek van 2018

door René Berends

In 2018 verscheen het boek *Feitenkennis* van Hans Rosling, een van de beste non-fictieboeken van het afgelopen jaar. Door dit boek kunnen we hoopvoller naar de wereld kijken, doordat ons wereldbeeld er realistischer door wordt en meer gebaseerd op feiten. Zo'n hoopvol en realistisch wereldbeeld is een steun in de rug voor leraren die kinderen voorbereiden op een leven in een snel veranderende wereld.

Mijn wereldbeeld gevormd door George Harrison

In 1971 was ik 15 jaar. Popmuziek kreeg mij in de greep. Ik luisterde naar Radio Veronica en stelde elke week mijn eigen top 40 samen. In die tijd ben ik mij ook een beeld gaan vormen van de wereld. Muziek en jongerencultuur maakte daar deel van uit.

1971 was het jaar waarin George Harrison, gitarist van de Beatles, met de Indiase sitarspeler Ravi Shankar, concerten gaf in Madison Square Garden in New York om internationaal aandacht te vragen en geld in te zamelen voor hulp aan vluchtelingen uit Oost-Pakistan (nu Bangladesh). Na die concerten werd het live-album 'The Concert for Bangladesh' uitgebracht. Dit hitsingle kwam op mijn eigen top 40-lijst op 1 binnen.

Het verre Bangladesh was voor mij voor eens en voor altijd op de kaart gezet en toen we een paar jaar later, in 1974, op televisiebeelden zagen van een grote hongersnood in het land en journalisten erop wezen dat de voedselhelp niet bij de arme bevolking terecht kwam, was mijn wereldbeeld compleet. Hoe triest het ook was en hoe machteloos ik me er ook bij voelde, de wereld was ongelijk verdeeld. Je had het westen en de rest, ontwikkelde landen en ontwikkelingslanden: rijk tegenover arm, het noorden tegenover het zuiden, het vrije westen tegenover duistere, dictatoriale landen.

Enkele decennia later was er in dat wereldbeeld van mij niet zo heel veel veranderd. Een eerlijk gezegd was ik daar wel moedeloos van geworden. Ik had het beeld dat die tweedeling in de wereld zich zelfs leek te verscherpen. Het was dan misschien niet meer Bangladesh, maar nu waren het de oorlogsgebieden in Jemen en Afghanistan, de ellende in Afrika en vluchtelingstroom in Zuid- en Midden-Amerika die in de media om aandacht schreeuwden. En ik zag dat goededoelentacties elkaar steeds meer beconcurreren. Was het niet Amnesty, dan was het War Child, Vluchtelingenwerk of Artsen Zonder Grenzen die om aandacht vroegen.

Verandering van wereldbeeld door sexy statistiek

En toen was er voor mij ineens Hans Rosling, een Zweedse dokter en statisticus,

professor in International Health. Zijn boek 'Factfulness' werd vorig jaar in het Nederlands vertaald: *Feitenkennis*. En toen ik het boek in handen nam, klonk de ondertitel van het boek veelbelovend: 10 redenen waarom we een verkeerd beeld van de wereld hebben en waarom het beter gaat dan je denkt.

Feitenkennis is voor mij 'het' boek van 2018 geworden. Het laat zien dat mijn wereldbeeld, waarin de wereld in tweeën verdeeld was en waar ik bijna moedeloos van geworden was, helemaal niet meer klopt. Ja, vijftig jaar geleden kon je nog spreken van het ontwikkelde westen met hoge inkomens en ontwikkelingslanden met lage inkomens, maar dat beeld klopt allang niet meer. De kwaliteit van de samenleving op aarde als geheel is sterk verbeterd. En die werkelijkheid klopt totaal niet meer met het beeld van de wereld, zoals ik dat in mijn hoofd had.

Het is namelijk niet meer zo dat het grootste deel van de wereldbevolking in lage-inkomenslanden wonen, waar mensen in armoede leven, veel kinderen krijgen en dus in grote gezinnen leven. En dat er daar sprake is van grote kindersterfte, een lage levensverwachting en grote groepen amper water en elektriciteit hebben en juist in die gebieden velen bij natuurrampen omkomen. In 'Feitenkennis' toont Rosling dat met objectieve feiten aan, uit bijvoorbeeld onderzoeken en jaarverslagen van UNICEF, de Wereldbank en de Verenigde Naties. En die feiten presenteert hij op een eigen, unieke wijze met sexy statistiek.

Gapminder Foundation

Rosling laat gelukkig ook zien dat ik niet de enige ben met een wereldbeeld dat niet meer klopt. Hij heeft politici, hoogleraren, studenten en ook 'gewone mensen' in veel landen van de wereld een aantal multiplechoicevragen voorgelegd over de staat van de wereld. En daaruit bleek dat slechts 10% van de mensen beter scoort, dan chimpansees zouden doen als ze een willekeurige banaan zouden mogen pakken met een a, een b of een c erop.

Met andere woorden: er is sprake van een megamismvatting. De statistieken laten zien dat op vrijwel elk aspect van het menselijk leven er de afgelopen vijftig jaar verbeteringen zijn gerealiseerd. Of het nu gaat over inkomen, toerisme, democra-

tie, toegang tot onderwijs, voedsel, gezondheidszorg, elektriciteit, levensverwachting, vrouwenemancipatie, geboorteregeling, waterkwaliteit of vaccinatiegraad.

Rosling verklaart het ontstaan en in leven houden van die misvatting door erop te wijzen dat mensen een sterke neiging hebben tot binair denken: het ene extreme standpunt tegenover het andere, met een lege kloof ertussen.

De wereld is echter veranderd, de kijk van mensen op die wereld niet. En die onjuiste manier van het waarnemen van de wereld heeft een enorme impact. Het vertekent alle wereldwijde verhoudingen. De etiketten die we plakken op landen en mensen kloppen niet meer.

Nadat Rosling dit ontdekt had, is hij ten strijde getrokken tegen deze onwetendheid en misvattingen en heeft hij daarvoor de 'Gapminder Foundation' opgericht, met als doel de 'ware' feiten over de staat van de wereld voor het voetlicht te brengen. Helaas is Rosling tijdens het schrijven van het boek 'Feitenkennis' overleden, maar zijn werk wordt echter doorgezet.

Het belang van Feitenkennis voor het onderwijs

De vraag welk beeld je van de wereld aan kinderen meegeeft voor hun leven, is abstract en filosofisch, maar de vraag is o zo belangrijk om te stellen en te beantwoorden. Natuurlijk zijn er problemen, grote wereldwijde problemen, die om oplossingen schreeuwen. En het is zeker nodig dat we kinderen handvatten geven om die problemen te weerstaan, door ze bijvoorbeeld op zoek te laten gaan naar feiten en argumenten, kritisch te leren denken en oplossingsgericht en ondermend te leren werken.

Maar kinderen confronteren met alle ellende van de wereld maakt ze er misschien ook wel immuun voor, omdat ze misschien wel, net als ik tot voor kort, het idee hebben dat het almaar slechter wordt. Daarom is het waardevol om ze juist te laten zien hoe mooi de wereld is en om ze te laten ervaren dat veel problemen ook opgelost worden. Een wereldbeeld van 'het is niks en het zal nooit wat worden' is funest. Daarom is het geweldig en mooi om ze realistisch te laten zien dat problemen opgelost kunnen worden en dat we daar op wereldwijde schaal de afgelopen vijftig jaar al fors aan gewerkt hebben. Natuurlijk is er nog veel te doen, maar er zijn op veel gebieden flinke stappen gezet.

Daarom is het raadzaam dat leraren voorafgaand aan de introductie van wereldoriënterende thema's als duurzaamheid, groei van de wereldbevolking en dergelijke, eens te rade te gaan bij Roslings statistieken. Realistische feitenkennis over de staat van de wereldwijde samenleving, als basis van modern, toekomstgericht onderwijs, is een must.

Rosling op YouTube

Kennismaken met het gedachtegoed en de persoon van Hans Rosling kan onder andere via het bekijken wat films op YouTube. In 2015 was hij al eens te gast bij Arjen Lubach (zoek: Hans Rosling Zondag met Lubach). Rosling heeft ook een aantal TED-talks gehouden (zoek: Hans Rosling TED-talks). Een prachtig college van hem (Nederlands ondertiteld) kun je vinden op: DON'T PANIC — Hans Rosling showing the facts about population.

Literatuur

Rosling, H. (2018). Feitenkennis. Houten: Unieboek, Het Spectrum bv.